

Димчо Дебелянов

Последният хайдутин

Възлезохме на преслава между Белмекен и Равничал и вдъхнахме с разширени гърди ведрината, която идеше оттатък границата. Неиде наблизо бяха постове и нейде наблизо зад тях почваше Разлога. Това разлято българско име започваше с шепота на нещо много близко и много незнано. Тук-таме в мъглявата далечност сякаш се съзираха поселища.

Погледът бързо прехвърляше хълмове, долини, далечни някакви лъки и колкото повече потъваше в земята, дето под друга власт шумеше животът на родни нам хора, толкова по-примамна израстваше пред нас тайната на тая земя. А далече, далече на самия хоризонт, отделен гордо от хълмове, като че ли изведнъж израснал там в някакво величие, което презира, строен, с петте си кули на Елтепе, приковаваше и погледа, и ума Пирин! Още долу в полето аз копнеех по него и ето че той е там, такъв, какъвто съм жадувал да го видя – недоловим, призрачен като самата мисъл за него. Аз стоях прехласнат, унесен на преслаба, под чистото небе на планината, сред вълни широка лятна светлина без зной и не откъсвах поглед от [това] море.

Там нейде в пазвите, в горите между стръмните канари на тая загадъчна легендарна планина живее нейният силен син и силен цар, познат във всяка клисура и на всяка предверна поляна, загадъчен и легендарен като нея, Царят на Пирин!

Какъв е той, как изглежда, как говори, каква е и де е неговата дружина. Не броди ли тя и сега из потайни кътища там, в дълбоката гора, отвика верна майка на хайдутите. Аз стоях и гледах и ме лъхаше лъх из далечни времена, сякаш близо някъде свиреше кавал стара песен за стари хайдуте. Сякаш първи път аз вярвах на странната в детинство слуша на песен на Страхил. Люлееше ме смътна мисъл за родна земя, за кървавия подвиг, извършен в нейно име, за нещо далечно, любено и разлюбено, умилито охладнялата душа с някаква примирена жалба по младост и воля.

* * *

То беше отдавна, преди години, в дни на кипяща сила, способност за опиянения и вяра в легендите, когато имаше родна земя за здравето сърце и родна песен за прекопнялата за скръб душа. Сега, вчера или завчера, нейде на път из своето царство, „Пиринският цар“, „Зандан-паша“, „Старикът“ е лежал прострелян в планината и може би тя, незнано за никого, е пожалила за своята горда рожба.

Ще бъде погребан в Роженския манастир. Как много прилича това на стара приказка за старо време. Колко много говори за другошни

борби и борци, за страданията и за страшната мъст на едно здраво племе в планините, забравени сега от нас негови синове. Ще се стече множество прости планинци, ще тръгне печално шествие по стръмни и криви пътища из планината, погребалната песен ще звучи странно там, един гроб ще чернее, може би на някой цветен хълм, може би в някоя цветна лъка, ще стоят всички с отвалени калпаци и с наведени глави и ще се простят със Старика, добър и страшен като самата гора.

И подир години този гроб може би няма да заглъхне в бурени и забрава. Ще минават пътници, ще спомнят за оня, който се покои там, ще говорят за него, а може би и песен ще се подлови, а може би тя е подловена вече: тежка и протяжна като стъпките на стар харамия. И не в едно сърце Роженския манастир ще израсне като някакво оброчище. Как много прилича това на стара приказка за старо време, как много говори за другошни борби и борци, за страданията и за страшната мъст на едно здраво племе в планините, забравено и неразбирано досега.

* * *

Не малцина ще бъдат и ония, които ще срещнат тази смърт с облекчение. Мнозина са ония, които са познали колко е била тежка ръката на страшния Пирински цар.

И те ще бъдат прави за себе си. Но дори и те биха намерили сили да смирят радостта си в това време у нас, в което много трябва да се прощава, защото е много страданието. Даже и те може би ще намерят сили да опростят не безгрешната сянка на този последен хайдутин в нашите планини. Ще минат години на бури, на борби, на слави, на разгроми и в планините ще остане само песента, пълна с тъмна скръб по воля, по кървава жертва за родната земя. Не един връх и не една долина там шепнат на завърналия се у дома чужденец имената на ония, които със своя подвиг са изкупили срама и унижението на другите.

КРАЙ

Източник: Словото
Набиране: Силвия Гогова

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/6239>]